

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Диана Петрова Ковачева,
доцент по международно право и международни отношения в Института за държавата
и правото, БАН
външен член на жури за Пловдивски университет, за придобиване на образователната
и научна степен “доктор” по област на висше образование 3. Социални, стопански и
правни науки, професионално направление 3.6. Право, докторска програма
Международно право и международни отношения, от Мария Вълкова Христозова –
редовен докторант към катедра “Международно право и международни отношения и
право на Европейския съюз”

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

С настоящото представям рецензията си за дисертацията “Право на справедлив процес: в международните конвенции и практиката на международните съдилища” на докторанта Мария Христозова с научен ръководител проф. д-р Цветана Каменова. Със заповед на ректора съм определена за външен член на научно жури, утвърдено с решение на ФС на Юридическия факултет, протокол 61/01.062018 г.

ОБЩИ ДАННИ

Докторантът Мария Христозова е завършила право в Юридическия университет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Зачислена е като редовен докторант на 09.02.2015 г. и е отчислена с право на защита на 04.11.2016 г.

Автобиографията на кандидата съдържа данни за активна и последователна научна работа в областта на международното право, участие в международни конференции и семинари.

Във връзка с участието в процедурата е представен един дисертационен труд със заглавие “Право на справедлив процес: в международните конвенции и практиката на международните съдилища”, който е в обем от 273 страници. Трудът включва увод, пет глави, заключение и библиография (39 страници). Трудът съдържа 504 бележки под линия.

В структурно отношение следва да се отбележи наличието на дисбаланс между отделните глави като глава първа се състои от 15 страници, глава втора от 51 страници, глава трета – от 31 страници, глава четвърта – от 105 страници, а последната глава е само седем страници.

АНАЛИЗ НА ПРЕДСТАВЕНИЯ НАУЧЕН ТРУД

Дисертацията е посветена на актуален проблем, който не е разглеждан в цялост в българската доктрина. Правото на справедлив процес е ключово право, което осигурява възможност за упражняване на редица други права на човека. Неговото същностно значение за осигуряване спазването на принципа за върховенство на правото е безспорно. В дисертацията правото на справедлив съдебен процес е разгледано през призмата на основите конвенции, които съдържат регламентация на права на човека, както и в контекста на практиката на международни съдилища.

Изборът на анализирания в труда проблематика може да бъде оценен като последица от задълбочено изследване на въпросите, свързани с теоретични и практически аспекти на правото на справедлив процес

При създаването на монографичния труд Мария Христовова е положила усилия да събере и представи голяма по обем научна информация и да я анализира. Личи познаване на материята и свобода при представянето на научната информация. Подробната библиографска справка с трудове на български и английски език, както и големия брой съдебни решения на международни съдилища, потвърждават този извод.

Първа глава на дисертацията включва кратък преглед на историческото развитие на концепцията за правата на човека и терминологични въпроси за основни понятия в доктрината. Специално внимание е отделено на определянето на правото на справедлив процес и неговите елементи както и на процеса на регламентиране на правото на справедлив съдебен процес в международноправни актове. Личи познаване на българската доктрина и представяне на научни изследвания на български юристи, които са работи по този въпрос.

Относително малкият обем на първата глава и съдържанието, което има доста общ характер, дават основание да предложа на автора, след преработка, да включи съдържанието ѝ в увода. Това ще допринесе за ограничаване на значителния превес на техническите над съдържателните въпроси, разгледани в него.

Втората глава на дисертацията е посветена на преглед на международноправната уредба на правото на справедлив процес. Източниците са разгледани в хронологичен ред – от най-старите международноправни документи към по-съвременните международноправни актове.

Внимание е отделено и на регионални международни актове, които имат отношение към разглеждания въпрос. Прегледът има за цел да открие онези, в които правото на справедлив процес е регламентирано и има своето място. Този подход е

удачно избран, за да очертае цялостната международноправна рамка на това основно право, но и да подчертае факта, че то е обект на регламентация в редица съвременни международноправни актове, които имат отношение към материята на правата на човека. Важен е изводът за наличието на добро международно равнище на закрила на правото на справедлив процес в редица универсални и регионални актове, но и отчитането на факта за липсата на адекватна регламентация в някои правни системи.

Глава трета е посветена на важен за изследването въпрос и се отнася до прегледа на международните юрисдикции, които имат отношение към правото на справедлив процес. Посочени са международни органи, които нямат правораздавателни функции, така и съдебни органи като Международния съд на ООН, Международния наказателен съд и международните наказателни трибунали *ad hoc*. Специално внимание е отделено на регионалните съдебни институции като Европейският съд по правата на човека (ЕСПЧ) и Съдът на ЕС (Следва да бъде отбелязано, че на повечето места в дисертацията не е актуализирано наименованието на Съда на ЕС отпреди влизането в сила на Лисабонския договор – Съд на Европейските общности/ СЕО, което вече не се използва). При прегледа на тези съдебни юрисдикции са посочени и някои решения от тяхната практика, свързани с правото на справедлив процес, което следва да бъде оценено положително.

Във връзка с оптимизиране на съдържанието и по-добро балансиране на дисертационния труд, бих предложила на автора да събере съдържанието на втора и трета глава в една обща част, посветена на международноправната регламентация и практиката на международните юрисдикции. Подобен подход ще допринесе за равно разпределяне на тежестта на двете глави спрямо четвъртата глава, която е много по-обемна и подробна.

Четвърта глава е посветена на централен въпрос за научното изследване. Тя разглежда подробно правото на справедлив процес по силата на чл. 6 от ЕКПЧ. В началото на тази глава може да бъде избегнато обяснението за структурата на ЕКПЧ, тъй като то не сочи пряка връзка с предмета на изследването, схематично е и не изяснява в каква връзка е включено.

Важно значение в тази глава има част II, посветена на приложното поле на чл. 6 от ЕКПЧ. Тази част въвежда разграничение на прилагането на принципа за справедлив процес в гражданските и наказателни производства пред ЕКПЧ и откроява разликите в зависимост от правния спор. Подробно са разгледани предпоставките за прилагането на този принцип в двата вида производства.

Следва да бъде отбелязано и значението на част III, която е посветена на гаранциите за справедлив съдебен процес по чл. 6 ал. 1 от ЕКПЧ. Проблематиката е разгледана в светлината на конкретни дела на ЕКПЧ, които илюстрират основните изводи на автора.

Важно значение за пълнотата на изследването има и подробното представяне на елементите на правото на справедлив процес, които допринасят за изясняване на неговата правна природа. Сред въпросите, които са разгледани, е отделено място и на проблема за разглеждане на делото в разумен срок, като е отбелязано и въвеждането на вътрешно правно средство за защита във вътрешното право на Република България.

Безспорен принос на дисертацията е сравнителноправният анализ на гаранциите за справедлив процес в българската правна уредба и стандартите на ЕКПЧ. В случай, че авторът запази като самостоятелни втора и трета глава, за постигане на баланс би могла да отдели тази част в отделна глава като я слее с Глава пета. Така тези части ще придобият собствена тежест и значимост и могат да бъдат представени като самостоятелна и обособена част със собствена правна значимост.

Изводите и препоръките в глава пета са задълбочени и адекватни. Те могат да бъдат доразвити с повече аргументация. Дори и в този вид обаче те показват познаване на материята и практичен подход, който да допринесе за по-ефективното прилагане на принципа на справедлив процес в България. Тези препоръки имат безспорен приносен характер и важно значение.

В заключение може да се каже, че независимо от някои препоръки за неговото усъвършенстване, трудът се отличава с оригиналност и всеобхватност при представяне на проблемите. Личи задълбочено познаване както на международната, така и на българската доктрина и практика, и тяхното представяне като основа за разгръщане на авторовите тези.

Дисертацията има ясен фокус и основаният проблем е разгърнат последователно в отделните глави като личи свързаност между анализиранияте проблеми.

При разглеждането на общите теоретични въпроси са открити основните проблеми и са предложени възможни решения, които имат не само теоретично, но и практическо значение

Като препоръка за подобряване на труда и във връзка с евентуална публикация бих посочила реорганизация на отделните глави, така че съдържанието да бъде представено по балансиран начин.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въз основа на изложеното и предоставените документи приемам, че Мария Христовова отговаря в на изискванията присъждане на образователна и научна степен “доктор”. Може да се направи изводът, че дисертацията съдържа ясно изразени теоретични приноси и оригинален авторов подход при представяне на материята и има научна и правна стойност.

Този извод ми дава основание да изразя подкрепа за присъждането на образователна и научна степен „доктор“ по право.

София, 6 септември 2018 г.

.....

доц. д-р Диана Ковачева